

Reactie VSO Internetconsultatie beleidsregels taakuitoefening CBS

Inleiding

In deze memo geeft de Vereniging voor Statistiek en Onderzoek (VSO) haar reactie in het kader van de internetconsultatie met betrekking tot de rolverdeling tussen het CBS en marktpartijen en de beoordeling van de concept beleidsregels taakuitoefening CBS. De VSO is de vereniging die gemeentelijke en provinciale organisaties verbindt en vertegenwoordigt die zich richten op lokaal en regionaal onderzoek in de uiteenlopende beleidsvelden waarop gemeenten en provincies actief zijn. De leden die lid zijn vindt u op: <https://www.vsonet.nl/overzicht-van-de-leden/>

Mocht daar ruimte voor zijn, dan gaan wij graag in gesprek om onderstaand nader toe te lichten. Ook zijn wij als VSO bestuur graag bereid mee te denken over mogelijke oplossingsrichtingen ten aanzien van door ons geconstateerde aandachtspunten dan wel zaken die nog missen/ onduidelijk zijn.

Onze reactie mag u openbaar maken.

Algemeen

Kennisinfrastructuur nog teveel gericht op het Rijk

De kennisbehoefte die lokaal en regionaal bestaat wordt nog onvoldoende (financieel) gefaciliteerd vanuit het Rijk. De 'Haagse' kennisinfrastructuur is namelijk nog steeds primair georganiseerd rondom en gericht op het rijksniveau. Het Rijk (en het CBS) zit op een rijke schat aan informatie die niet vanzelf mee decentraliseert met de taken. Daarmee heeft het Rijk de belangrijke taak om als kennismakelaar op te treden en daarmee te zorgen dat de beschikbare kennis op de juiste plekken terecht komt. De Rijksoverheid moet de informatie niet voor zichzelf houden, maar voorzieningen opzetten die ervoor zorgen dat kennis kan doorsijpelen naar de mensen die voor hun regio belangrijke beslissingen moeten nemen. De politici en bestuurders aldaar hebben niet altijd de toegang tot de benodigde kennis om belangrijke besluiten afgewogen te kunnen nemen. Ook een evenwichtiger en reële financiering van de lokale en regionale kennisbehoefte is daarbij nodig. Zie verder ook het Signalement van de ROB: *"De Rijksoverheid als middenbestuur over hoe de positie van de Rijksoverheid verandert en wat dat betekent voor haar functioneren."* Deze kan gevonden worden op: <https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2019/07/26/de-rijksoverheid-als-middenbestuur>.

Beleidsregels taakuitoefening CBS

Transparantie op het gebied van data en mogelijkheden

Het CBS beschikt over 11.000 microdatabestanden die onder afnemers en marktpartijen niet altijd (voldoende) bekend zijn. Voor een goede dienstverlening en vraagarticulatie vanuit overheden/ markt en ter bevordering van innovatie zou deze data transparanter en toegankelijker moeten worden aangeboden. Wat omhelst deze data precies? Over welke meta informatie hebben we het? Wat zijn de indicatoren, mogelijkheden van de data, etc. Ook zou er beter gedeeld moeten worden wat andere overheden bij het CBS hebben laten ontsluiten. Laagdrempelig leren van elkaar zou voorop moeten staan. Artikel 4 (en de toelichting daarop) pretendeert volledige transparantie van methoden en technieken. Dit alles komt nog onvoldoende uit de verf. De wijze waarop data actief worden gedeeld en toegankelijk worden gemaakt, kan beter.

Artikel 5: integrale kostprijs

Het CBS brengt de integrale kostprijs in rekening voor aanvullende statistische dienstverlening, tenzij het aanvullende dienstverlening voor Eurostat betreft.

Reactie VSO

De gehanteerde prijzen van Het CBS blijken voor veel gemeenten - zeker de kleinere gemeenten - vaak te hoog. Er bestaan bij de VSO leden geregeld twijfels over de door het CBS berekende kostprijs, die gemeentelijke afnemers soms verrassend hoog vinden. De berekening is niet altijd duidelijk. Dit ondervindt de VSO bijvoorbeeld als zij namens haar leden gezamenlijk data inkoop bij het CBS. De kostenberekening die daarbij wordt gehanteerd is telkens weer anders.

Het zou niet juist zijn om meerdere keren ontwikkelingskosten in de prijs mee te rekenen. Het is momenteel echter onvoldoende inzichtelijk in welke mate hier sprake van is. Duidelijk moet zijn hoe de prijs tot stand komt en welke ontwikkelingskosten al gemaakt zijn, dan wel gedeeld kunnen worden. Dit zou transparanter in beeld gebracht moeten worden. Lagere kosten motiveren om meer samen te werken. Dit geeft meer (financiële) ruimte en meer kans op innovatie doordat partijen samen optrekken en er kruisbestuiving van inzichten en kennis ontstaat. Automatisering en nieuwe technieken zouden bovendien ook merkbaar tot kostenreductie moeten leiden (zie ook de toelichting bij artikel 7). Ontwikkelde scripts en algoritmen zijn bijvoorbeeld, mogelijk met enig maatwerk, bruikbaar voor meerdere gemeenten. De bedoeling van het met belastinggeld gefinancierde CBS is uiteindelijk een zo groot mogelijke maatschappelijk bijdrage te leveren door kennis beschikbaar te stellen.

De wettelijke taak van het CBS

[Op grond van artikel 3 van de Wet op het Centraal bureau voor de statistiek is de taak van het CBS het van overheidswege verrichten van statistisch onderzoek ten behoeve van praktijk, beleid en wetenschap en het openbaar maken van de op grond van zodanig onderzoek samengestelde statistieken.](#)

Een mogelijk verdienmodel richting overheden als afnemer van data en statistieken staat de effectieve en doelmatige aanwending van data en statistieken ten bate van de samenleving in de weg. Het maximaal uitnutten van kennis en het delen daarvan met elkaar zou voorop moeten staan. Al is het maar dat het geld dan grotendeels aan vernieuwing en innovatie kan worden besteed en niet aan het reproduceren van wat al is.

Diensten als remote access (microdata) en Urban en Regionale Datacenters zouden veel doelmatiger en collectiever kunnen worden georganiseerd - eventueel met inzet van ook marktpartijen - dan dat elke stad of regio zijn eigen toko heeft te managen (en overhead heeft). Gestreefd zou moeten worden naar een meer collectieve (laagdrempelige en betaalbare) toegankelijkheid tot data ten bate van lokale en regionale opgaven, zodat elke geïnteresseerde gemeente, provincie, etc. de vruchten kan plukken van toegang tot en de bewerking van data rond een bepaalde maatschappelijke opgave. Dit vraagt overigens zowel inzet, organisatie en afstemming door het CBS als van gemeenten, provincies en anderen.

Artikel 7

In de beschrijving in het werkprogramma, bedoeld in artikel 15, derde lid, van de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek, gaat het CBS in op zijn overwegingen waarom een innovatief project door het CBS wordt uitgevoerd, waarbij de belangen van marktpartijen worden meegewogen.

Toelichting:

Het CBS ontwikkelt doorlopend nieuwe methoden en technieken om op basis van nieuwe en bestaande databronnen statistieken te verbeteren, efficiënter te produceren of maatschappelijke fenomenen op nieuwe manieren inzichtelijk te maken. Het CBS financiert dit uit de bijdragen van de Minister van Economische Zaken en Klimaat voor het vervullen van het basisprogramma van het CBS. Het CBS publiceert deze projecten op <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/innovatie>. Veel innovaties liggen in het incrementeel verder verbeteren van bestaande statistische processen. Dit soort aanscherpingen valt niet onder het begrip innovatief project, maar kan gezien worden als regulier onderhoudswerk. Door te innoveren is het CBS in staat geweest om efficiënter te werken. Er zijn echter ook meer grootschalige en nieuwe gebruiksmogelijkheden van technieken en methoden die als innovatief project gezien kunnen worden, zoals de Bèta producten in ontwikkeling die het CBS op zijn website beschrijft.

Reactie VSO

Punt is dat met de toepassing van nieuwe methoden en technieken onduidelijk is geworden waar statistiek begint en ophoudt, en daarmee wat nog een statistische dienst is en waar analyse en interpretatie de overhand nemen. Het betreft een glijdende schaal. Een algoritme komt bijvoorbeeld niet uit de lucht vallen, daar zit een gedachte achter. Veel nieuwe technieken vragen om het toepassen van beleidstheorie, modellering, interpretatie en analyse. Dit gebeurt ex-ante, ex-durante dan wel ex-post. Iets wat het CBS overigens vaak niet meer alleen afkan; het vraagt om samenwerking met anderen. Dit staat haaks op het genereren van alleen 'klassieke statistieken'. Je zou ook kunnen stellen dat de huidige CBS wet wellicht verouderd is. De huidige kerntaak van het CBS zit met name in het verzamelen en koppelen van microdatabestanden en het vervaardigen van statistieken waarvoor een aantoonbare behoefte bestaat (memorie van toelichting CBS-wet). Steeds meer (complexe) maatschappelijke opgaven en de processen die daaronder liggen, laten zich echter steeds minder verklaren met behulp van gangbare statistieken. Dit in combinatie met de explosieve toename aan beschikbare data, maakt dat de informatiebehoefte en de methode en technieken die op data worden toegepast continu veranderen.

Artikel 4, lid 3:

Het CBS ziet af van het laten uitvoeren van een deel van de dienst, bedoeld in het tweede lid, door een private statistische dienstverlener indien de opdrachtgever kenbaar maakt daartegen bezwaar te hebben.

Reactie VSO

Onduidelijk is op wat voor gronden een ambtelijk opdrachtgever bezwaar kan maken tegen het laten uitvoeren van een deel van de dienst door een private statistische dienstverlener. Het CBS heeft in een dergelijk geval immers al aangegeven dat een derde partij dit kan en mag doen. Welke procedures, regelgeving van een ambtelijk opdrachtgever maken dat een opdrachtgever anders kan doen besluiten? Wordt er dan wel gehandeld in de geest van het advies van Van Hulst en de Wet Markt en Overheid?

Uit het advies van Van Hulst:

“Er kunnen legitieme zwaarwegende overheidsbelangen zijn waarom een statistiek het beste door het CBS geproduceerd kan worden. Die zijn gelegen in factoren die marktpartijen soms niet kunnen leveren of in de ogen van afnemers onvoldoende kunnen garanderen zoals onmisbare continuïteit, privacygevoeligheid van de gegevens waarmee gewerkt moet worden, volledige transparantie van methoden en technieken, etc. Dit vraagt echter wel om een doelbewuste afweging bij de overheden of er daadwerkelijk sprake is van deze zwaarwegende overheidsbelangen. Het is niet echt acceptabel als bij grote langjarige opdrachten de voorkeur naar het CBS uitgaat omdat inbesteden nu eenmaal makkelijker is dan aanbesteden. Bij het besluit om in te besteden moeten overheden ook meewegen dat inbesteden kansen voor marktpartijen wegneemt.”